

ІНФОРМАЦІЙНА ГІГІЄНА В ОЧІКУВАННІ ДЕОКУПАЦІЇ КРИМУ. ЯК НЕ СТАТИ ЖЕРТВОЮ ПРОПАГАНДИ ОФЛАЙН І В МЕРЕЖІ: ПОРАДИ ДЛЯ КРИМЧАН НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

→ 4

ПІДТРИМКА «ТРАДИЦІЙНИМИ» РЕЛІГІЙНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ РФ АГРЕСИВНОЇ ТА ГЕНОЦИДНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ (24.02.2022 – ПОЧ. 2023 Р.)

→ 6

ДИПЛОМАТИЧНИЙ ЧИ ВІЙСЬКОВИЙ ШЛЯХ У ДЕОКУПАЦІЇ КРИМУ?

НАГОЛОС

23 серпня 2021 року в Києві відбувся перший саміт Кримської платформи, де його учасниками, а це представники 43 країн та чотирьох міжнародних інституцій, було ухвалено Декларацію про те, що деокупація Криму можлива лише дипломатичним шляхом. Рівно через рік 23 серпня 2022 року відбувся другий саміт Кримської платформи у форматі онлайн, у роботі якого вже взяли участь представники 53 країн та шести міжнародних інституцій.

Максим ВЕРШИГОРА

З урахуванням реалій, в яких опинилася Україна після 24 лютого 2022 року, експерти Кримської платформи пропонували внести зміни до декларації і наполягали на фіксації в остаточному документі повернення Криму не лише дипломатичним, а й військовим шляхом. На їхнє глибоке переконання таку позицію необхідно закріпити в декларації, адже дипломатичний шлях повернення півострова наразі є нереалістичним. На жаль, на другому саміті це питання взагалі не порушувалося ані Україною, ані іншими країнами.

Сьогодні це питання активно обговорюють дипломати, політики та військові. Але найрозуміліше за всіх говорять наші Збройні сили України, від яких залежить майбутня доля деокупації Криму.

Учасники Першого саміту Кримської платформи, 2021 рік

У Міністерстві закордонних справ Великої Британії вважають, що єдиним способом закінчення війни Росії проти України є деокупація Криму, нещодавно повідомила газета The Guardian. Британські дипломати вважають, що без виведення окупаційних військ із Криму не вдасться остаточно врегулювати питання війни. Також британці вважають, що союзники мають надати Україні «інструменти для завершення цієї роботи». Зазначається, що Трансатлантична група колишніх старших дипломатів і військових радників високого рівня заявила, що війна в Україні заїде в глухий кут, якщо Захід не піде «на все» і не збільшить рівень військової підтримки.

Віцепрезидент Європейського парламенту Іон Мірча Пашку зазначив, що Крим – дуже чутлива тема для росіян. Він навів приклад бурхливої реакції президента РФ Володимира Путіна, «коли щось сталося на Кримському мосту». Політик запевнив, що росіяни півострів «просто так не віддадуть» ще й з огляду на переваги, які вони здобули в Чорному морі разом з окупацією Криму.

Пашку прогнозує, що Крим стане однією з головних тем дискусій наприкінці війни, тож Україні треба підготуватися разом із Заходом.

«Україні навряд чи вдалося б деокупувати Крим найближчим часом до звільнення Донбасу, як це рекомендують багато захід-

них військових експертів. Задля цього треба провести грандіозну військову операцію». Про це в інтерв'ю ТСН.ua розповів ексміністр оборони Румунії та чинний віцепрезидент Європарламенту Іон Мірча Пашку.

«Ви ж знаєте, я був міністром оборони, тому маю якісь базові знання. З моєї точки зору зараз деокупація Криму здається грандіозною військовою операцією. Досить подивитися на те, що відбувалося в часи Другої світової по обидва боки. Маю на увазі вперше, коли німці та румуни окупували Крим. І потім удруге, коли росіяни, совети, окупували Крим. Ви можете побачити, як це складно», – переконаний Пашку.

Він пояснив, чому не погоджується з порадами західних фахівців щодо звільнення півострова. «Чорне море практично контролюється Росією після захоплення Криму. І дуже важко зараз забезпечити режим, за яким іншим буде дозволено робити щось, що росіяни не захочуть. Тому я очікую, що Крим стане однією з головних тем дискусій наприкінці (війни – ред.). І ви маєте себе підготувати до цього разом із Заходом, щоб вийти з позицією, яка зможе змінити там баланс сил. Інакше росіяни будуть відчайдушно за це чіплятися», – порадив віцепрезидент Європарламенту.

ЯК ЦЕ БУЛО...

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОВНОВАЖНОЇ КОМІСІЇ ВЦВК І РНК РСФРР У СПРАВАХ КРИМУ

8

2

ФОТО: ВІДКРИТІ.ДЖЕРЕЛІ

ДИПЛОМАТИЧНИЙ ЧИ ВІЙСЬКОВИЙ ШЛЯХ У ДЕОКУПАЦІЇ КРИМУ?

→ 1 ІНТЕРВ'Ю

У нашому матеріалі публікуємо відповіді на актуальні запитання з полковником Ісою Садиговим. Кадровий військовий періоду СРСР, закінчив вище артилерійське училище в Тбілісі та академію в Ленінграді (нині Санкт-Петербург). Учасник війни в Нагірному Карабаху, екс-заступник міністра оборони Азербайджану. З 2001 року – політичний емігрант, отримав політичний притулок у Норвегії.

– Як ви вважаєте, яким шляхом сьогодні реально звільнити Крим: дипломатичним чи все ж таки військовим?

– Щоб зрозуміти те, що відбувається сьогодні в Україні, необхідно повернутися до подій 90-х років. Це період розпаду Радянського Союзу. Адже тоді стало зрозуміло, що його зберегти в тому складі, в якому він був, практично неможливо, а контроль над цими 15-ма республіками було вкрай важливо зберегти для Росії, щоб виключити вже її розпад та війну в самій Росії. В період розпаду, зокрема, такі республіки, як Чечня, Казахстан, були категорично проти залишатися в складі Росії, вони тоді відмовилися від підписання двостороннього договору, тоді тільки Татарстан його підписав. Усі інші союзні республіки готові були відділитися і бути незалежними державами. І щоб зберегти контроль над цими територіями, Росія почала нав'язувати війни в регіонах з допомогою кримінальних структур, сепаратистів, так, як це робилося в усі часи.

Зокрема, в Грузії були радянські військові бази, вони передавалися як опозиції, яка на той момент уже сформувалася навколо колишнього міністра оборони Грузії Тенгіза Кітовані, так і сепаратистам. Ті бази, які дислокувалися на території Абхазії, передавалися сепаратистам-абхазцям, на території Південної Осетії – осетинцям. Таким чином готувалася платформа для громадянської війни. І в листопаді 1991 року ця громадянська війна розпочалася, зокрема в Абхазії та на півдні Осетії. Тоді навіть Звіад Гамсахурдія, президент Грузії, був змушений залишити країну, адже протягом грудня 1991 року та січня 1992 року будівлі, де розміщувався президентський апарат Грузії, були взяті в кільце, їх обстрілювали з усіх видів важкої техніки, навіть з артилерії. І

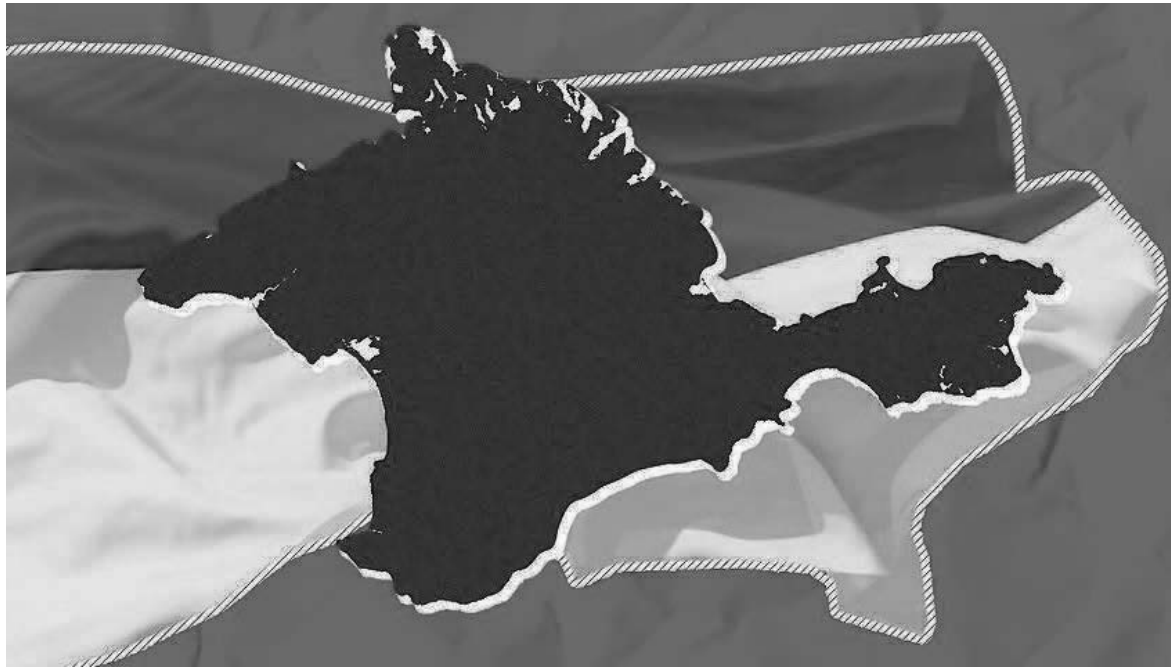

ФОТО – АРМІНІОСЯ

в цьому розстрілі та поваленні парламенту Грузії безпосередню участь брали і російські війська.

Всі ці події завершилися тим, що Звіад Гамсахурдія, народом обраний, а не призначений Росією, перший президент Грузії 1991-1992 рр., був звергнутий. Врятувати в цій ситуації Грузію було практично неможливо, бо вона була обезкровлена Росією. Подальша окупація Абхазії, Південної Осетії і поставила Грузію в повну залежність від Росії. Жодне призначення, особливо керівників силових структур, керівників ключових міністерств не відбувалося без погодження з Росією. І це тривало доти, доки до влади в Грузії не прийшов Саакашвілі, який це все зупинив.

В Азербайджані теж розвивалися події, подібні до грузинських. Обраний народом президент країни Абульфаз Ельчибей у період керування (1992-1993 рр.) впроваджував національну внутрішню та зовнішню політику і був категорично проти присутності військових російських баз на території Азербайджану. Безумовно, така політика президента врешті-решт призвела б до втрати над нею контролю Росією, тому і тут вона використала сценарій, як у Грузії й почала озброювати кримінальні структури, сепаратистів, агентів КГБ, які були свого часу розміщені в різних структурах влади Азербайджану. І в 1993 році Росія досягла бажаного – народну владу скинуто і встановлено контроль.

Таким чином, за безпосередньої участі Росії було окуповано території Грузії (Абхазія, Південна Осетія), Азербайджану (Нагірний Карабах). Росія зберегла під своїм впливом ці республіки і, виступивши в цих конфліктах у ролі «миротворця», запропонувала створені нею ж збройні кон-

флікти за території вирішувати дипломатичним шляхом.

– Власне, і куди привів цей дипломатичний шлях?

– Дипломатичний шлях вирішення проблеми – це будь-які рішення, пропозиції, запропоновані Росією, які зводяться до того, що республіки врешті-решт будуть у повній залежності від неї. В інтересах цих республік питання вирішуватися не будуть ніколи. У 1992-1993 роках були підписані мирні угоди про режим припинення вогню як у Грузії, так і в Азербайджані. Протягом цих 30 років Росія контролювала ситуацію в цих республіках.

– Яким чином?

– Росія протягом цих 30 років постійно зіштовхувала ці два народи – азербайджанців і вірмен. Росія провокувала між ними триденні, чотириденні війни, в результаті яких ми втрачали сотні наших військовослужбовців і мирного населення.

Згадаймо Грузію, коли до влади прийшов народом обраний президент Міхеїл Саакашвілі і почав впроваджувати свій курс розвитку країни. Росія одразу ж зреагувала – розпочалася провокація. Грузія була втягнута в ці провокації та вимушена була хоч якось припинити обстріли прикордонних регіонів з боку російських миротворців. Ці події були у серпні 2008-го, а в грудні на саміті НАТО мали розглядати питання партнерства Грузія – НАТО та Україна – НАТО. І щоб якось зупинити участь Грузії в цьому саміті, зупинити процес зближення Грузії з НАТО, вони спровокували цю війну і таким чином поставили країну в повну залежність від Росії. Осетини та абхазці повірили обіцянкам Росії, що вони будуть жити краще,

росіяни будуть їздити до них на відпочинок, будуть робочі місця, інвестиції тощо. За ці 30 років нічого не змінилося. Коли дивишся на той стан, в якому перебувають ці республіки, то складається враження, що війна закінчилася там зовсім нещодавно.

Те ж саме було і в Нагірному Карабаху, 30 років дипломатичним шляхом вирішується цей карабаський конфлікт. Так само, як дипломатичним шляхом 30 років вирішується конфлікт Південної Осетії та Абхазії.

Те ж саме було в 90-ті роки в Молдові, коли було спровоковано громадянську війну, і вже 32 роки поспіль вирішується питання Придністров'я так само дипломатичним шляхом.

Тепер щодо подій 2014 року в Україні. Росія пішла тим же сценарієм 90-х років, який було використано на території Криму. Як вони мотивували окупацію Криму – у зв'язку з тим, що націоналісти прийшли до влади і є загроза російськомовному населенню. Хоча цієї загрози, тим більше в Україні, ніколи не було. Якщо взяти Росію, ми знаємо в яких умовах там живуть народи Росії, і як живуть народи, а особливо національні меншини, в Україні. Ніколи люди, народи не переслідувалися в Україні за національною чи релігійною приналежністю – це виключено. Вже після окупації, коли західні країни почали запроваджувати санкції проти Росії, відбулися перемовини Сергія Лаврова і Джона Керрі, під час яких Лавров висловив думку, що Росія готова повернути Крим Україні, але за умови, що Україна не вступить у НАТО, ЄС і не підпише договір про співробітництво. Як бачите, тут немає жодного слова про загрози російськомовному населенню.

Таким чином, за безпосередньої участі Росії було окуповано території Грузії (Абхазія, Південна Осетія), Азербайджану (Нагірний Карабах). Росія зберегла під своїм впливом ці республіки і, виступивши в цих конфліктах у ролі «миротворця», запропонувала створені нею ж збройні конфлікти за території вирішувати дипломатичним шляхом.

Виходячи з кавказького, молдавського досвіду, восьмирічного досвіду вирішення дипломатичним шляхом питання Донбасу, яке так і не розв'язано, може відверто сказати, що дипломатичним шляхом з Росією питання Криму вирішити неможливо – це виключено.

Тому, якщо в офіційному документі вказується дипломатичний шлях вирішення конфлікту, то дуже важливо зауважити в ньому, що у разі потреби Україна може і мусить, і зобов'язана застосувати силу, провести анти-терористичну операцію та відновити територіальну цілісність України. Повірте, без військового, силового втручання лише дипломатичним шляхом проблему Криму неможливо вирішити ніяк.

Можливо, когось лякає силове втручання або анти-терористична операція щодо відновлення територіальної цілісності, але цього боятися не треба. Ви бачите, що сьогодні Україна вже протягом року воює з другою армією світу, ми бачимо її можливості.

– І якими є наразі можливості Росії?

– По-перше, Росія не може вести тривалу війну. По-друге, якщо взяти чеченську війну, то в середині 1990-х Росія практично ніде не воювала, і вона всією своєю потужністю пішла на Чечню і програла першу війну. І ви врахуйте, що на той момент у Джохара Дудаєва в підпорядкуванні було лише близько 15 тисяч особового складу, які були легко озброєні, і Росія програла.

Сьогодні всі можливості Росії, а саме: сили, засоби, озброєння, є неефективними проти того озброєння, яке надходить в Україну. Кардинально змінити хід цієї війни для Росії практично неможливо. Це говорить про те, що в Україні є величезні шанси разом зі звільненням східних територій звільнити і Крим.

Якщо навіть Україна сьогодні звільняє східні території і зупиняє бойові дії з тим, щоб вирі-

шити питання Криму дипломатичним шляхом, або на якомусь етапі заморозить хід цієї війни, – це буде означати, що рано чи пізно ми програємо цю війну. Цього допустити в жодному разі не можна. Росії не можна давати жодного передиху, якщо ми не хочемо повторити долю Чечні.

Вирішення кримського питання має бути здійснено в комплексі щодо повного відновлення територіальної цілісності України. Жодних поступок з боку України в цьому питанні не має бути.

– А чи завершиться війна для України, коли вона вийде на державний кордон і відновить повністю свою територіальну цілісність?

– Я говорю однозначно, що якщо Росію залишити в тому складі, в якому вона зараз є, то ця війна через 5, 10 років розпочнеться знову. Сьогодні я особисто маю сумніви, що Росію можна буде зберегти в цьому складі.

– Чому?

– Ми знаємо, якими є сьогодні події на Кавказі, в Чечні – вони 400 років воюють за незалежність, і у них зараз є ідеальний шанс відвоювати цю незалежність. Інші народи, які сьогодні в складі Росії, також мають зробити відповідні висновки: чи є для них сенс залишатися у складі Росії, тоді коли за останні 30 років Росія де тільки не пролила кров.

І знову повертаюся в 1990-ті роки. Тоді вихідці з Середньої Азії перед розвалом Радянського Союзу дослужували в радянській армії, а потім уже після розвалу – в російській. Пригадайте, що відбулося в м. Ходжали (Азербайджан) у лютому 1992 року. Це місто було оточено 366-м російським полком, з місцем дислокації в Степанкерті (Ханкенді). Російський полк у повному складі, з технікою, озброєнням брав безпосередню участь у Ходжалинському геноциді, де було вирізано близько тисячі мирних мешканців. Якщо участь у якихось діях бере техніка та озброєння, а також командування полку, то про це знає командування дивізії, штаб армії, округа і, звісно, Москва. Це означає, що ця операція із залякування Азербайджану відбувалася з відома Москви. Хочу звернути вашу увагу, що на той період механіками, водіями військової техніки в основному були вихідці

Віцепрезидент Європейського парламенту Іон Мірча Пашку

Іса Садигов

з Середньої Азії. Тобто тюрки були на боці Росії і вбивали таких же тюрків. Сьогодні Росія використовує кавказців, зокрема чеченців, які сотні років піддавалися гонінню, геноциду, депортаціям, проти України, яка в 1990-ті роки підтримала Чечню у її боротьбі за незалежність. Тому і виходить, що, зберігши сьогоднішню агресивну, варварську Росію в цьому ж складі, завтра ця війна після України вже буде з іншими республіками. Тобто кавказці будуть воювати проти кавказців, тюрки, татари, башкири, якути та інші, ті, хто сьогодні воює в Україні, завтра будуть воювати в Казахстані. Ця варварська імперія використовує ці народи проти братських народів.

І знову хочу навести приклад Чечні. Близько 400 років чеченський народ, кавказці виборюють свою незалежність і протягом цього часу вони піддаються гонінням, винищенню, депортаціям, кожні 50-60 років на Кавказі відбуваються війни. Батько Рамзана Кадірова воював за незалежність Чечні, я знаю, що якщо б він був живий сьогодні, то засудив би дії свого сина. Деякі чеченці ображаються, коли я говорю. Коли розпочалася друга Чеченська війна, це була війна на повне знищення чеченського народу, і тоді, проектуючи хід цієї війни, я молив Бога, щоб знайшовся хтось серед чеченців, хто б зупинив цю війну, цей геноцид, це знищення цілого народу. Якщо сьогодні хтось із чеченців

сумнівається в тому, що можна було продовжувати цю війну в тих умовах, то я категорично проти. Називаючи цю війну антитерористичною операцією, так само, як і в Україні сьогодні, Росія використовувала ракети, авіацію, реактивну артилерію, а весь світ у цей час мовчав, закривши очі на цей злочин. Тоді Ахмад Кадіров практично зупинив це вбивство і врятував чеченський народ від повного знищення. Якщо сьогодні хтось із чеченців сумнівається в тому, що це так, то це означає, що вони погано знають Росію. Рамзан Кадіров за роки свого правління скоїв дуже багато злочинів проти свого народу, деякі з них можна порівняти зі злочинами російських військ у Чечні – історія всьому цьому дасть оцінку. Сьогодні є шанс об'єднати чеченський народ як усередині Чечні, так і за її межами і нарешті повести цей народ до незалежності, врятувати його.

Залишитися в складі Росії – означає передректи себе на війни, геноцид, депортації, адже вони матимуть місце. Сьогодні є шанс. Сьогодні в Росії немає армії, яка могла б воювати на Кавказі, і, враховуючи, що чеченці сьогодні не одні, порушується ще і черкеське питання, адже мільйони представників цього народу розкидані по всьому світу. Зверніть увагу, Росія нібито рятує абхазців, осетинів, бореться там за нібито збереження національної ідентичності цих народів, тоді виникає питання, а де ж черкеси? По-

верніть народ на їхні споконвічні території – Ставропольський, Краснодарський край. Поверніть їх туди, якщо вам так дорогі національні інтереси народів.

Росія може все, бо їй усе дозволено. Вона вирішує долі всіх цих народів. Але я скажу одне: знаючи думку тих народів, особливо представників тих народів, які є суб'єктами Росії, залишитися і зберегти Росію в нинішньому складі практично буде неможливо, і це реально та необхідно. Вона в цьому складі залишатися просто не може. Я ще раз поясню чому. Одна справа, коли Росія нам нав'язувала брехливу історію, яку вона написала сама, і практично ми не знали своєї історії, забули її, але зовсім інша справа, коли ми є живими свідками злочинів Росії, починаючи з 1990-х років.

Я звертаюся до мусульман Росії, особливо тих, хто сьогодні воює на чужій території за чужі інтереси: «Ви воюєте за «руссійський мір», за Росію для русскіх!».

У 1980-ті роки, коли почалася війна в Афганістані і Радянський Союз ввів свій контингент на територію іншої країни, ми теж нібито виконували «інтернаціональний долг», мусульмани воювали там, вбивали невинних людей, понад мільйон афганців було знищено. І в цих злочинах брали участь мусульмани Радянського Союзу, ті, хто нібито відстоював інтереси Батьківщини. Де ця Батьківщина? Немає її. Так постає питання: за що ми вою-

Тому, якщо в офіційному документі вказується дипломатичний шлях вирішення конфлікту, то дуже важливо зауважити в ньому, що у разі потреби Україна може і мусить, і зобов'язана застосувати силу, провести антитерористичну операцію та відновити територіальну цілісність України. Повірте, без військового, силового втручання лише дипломатичним шляхом проблему Криму неможливо вирішити ніяк.

вали в Афганістані, за що вбивали афганський народ? Лише через амбіції Кремля, через амбіції політичного керівництва країни. І те ж саме зараз відбувається на Кавказі протягом останніх 30-ти років, ми воювали, ми вмирили і сьогодні в Україні вмирають і кавказці, дагестанці, буряти, башкири, татари та інші народи, за «руссійський мір», за Росію для русскіх.

Нещодавно я побачив офіційну статистику з російських джерел, відповідно до якої 80% мешканців країни – це русскіє. Якщо взяти від загальної чисельності населення Росії, то 120 млн населення – це русскіє, залишається якихось 10-20 млн населення, які представляють інші народності. Так навіть тоді знищувати ці народи, якщо у вас 120 млн русскіх, відправляйте своїх воювати.

Зверніть увагу, що з центральних, а особливо з західних регіонів Росії не призивають, а відправляють тих, хто є представниками малих народів, які знищуються. За що?

Я думаю, що ці народи і представники цих народів, особливо керівники, активісти, інтелігенція, зроблять відповідні висновки і врешті-решт покладуть край цим війнам, тому, що їх використовують у цих війнах.

Я звертаюся до військових, до генералів, з якими нам колись доводилося служити, разом вчитися у військових училищах, в академії. Я не знаю, кого ви там, яких нацистів, яких фашистів шукаєте в Україні? В Україні від малоого до старого всі люблять свою Батьківщину, вони всі готові воювати за Україну, а для вас вони всі – бандерівці та фашисти, бо вирішили обрати свій шлях розвитку.

Далі буде...

Матеріал підготовлено редакцією газети «Кримська світлиця» громадської організації «Кримський центр ділового та культурного співробітництва «Український дім» у межах реалізації проекту «Реорганізація діяльності незалежного ЗМІ «Кримська світлиця»: посилення спроможностей в протидії дезінформації та пропаганди щодо Криму» за підтримки програми «Стойкість», яка упродовжується Фондом Східна Європа у консорціумі неурядових організацій на чолі з ERIM (Франція) у партнерстві з Фондацією домів з прав людини, Домом прав людини – Тбілісі, Чорноморським фондом регіонального співробітництва та коштом Європейського Союзу.

Думки, викладені у цьому матеріалі, не обов'язково відображають позицію організацій-партнерів консорціуму та Європейського Союзу.

ІНФОРМАЦІЙНА ГІГІЄНА В ОЧІКУВАННІ ДЕОКУПАЦІЇ КРИМУ. ЯК НЕ СТАТИ ЖЕРТВОЮ ПРОПАГАНДИ ОФЛАЙН І В МЕРЕЖІ: ПОРАДИ ДЛЯ КРИМЧАН НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

НА ЧАСІ

З досвіду останніх дев'яти років ми вже знаємо про типові інструменти інформаційного впливу окупантів. А останнім часом, відчуваючи близькість деокупації, інформаційні атаки стали більш інтенсивними та розширили свій арсенал інструментів.

Леда САРАЖИНА

Ми дослідили ризики та підготували поради для українців, що наразі перебувають в окупації та ворожому інфопросторі. Відповіді на наші запитання дали фахівці Регіонального центру прав людини.

1. Провокації російських спецслужб: смс-розсилки, що маскують під «українські», пропозиції отримати документи співробітника ФСБ. Як діяти та вберегти себе, – відповідає Андрій Яковлев, залучений експерт РЦПЛ.

Російські спецслужби з давніх-давен намагаються отримати самовикривальні посвідчення і всіляко їх добитися. Для них головне – одержати згоду людини, точніше не згоду, а погоджувальний підпис. Аби досягти такої згоди, вони намагаються спочатку пропонувати добровільно себе обмовити, наступним етапом йде психологічний примус, а коли і він не допомагає, то силовики застосовують фізичний вплив. Останній за інтенсивністю може дорівнювати катуванню.

Для того, аби вберегти себе від провокацій, потрібно уникати контактів із ФСБ та іншими російськими силовиками. Найбажанішим варіантом буде допомога адвоката, в якого можна буде отримати пораду і який може приїхати в разі потреби. Для цього необхідно заздалегідь обрати адвоката та укласти з ним договір. У такому разі при зіткненні з російськими спецслужбами ви зможете їм повідомити про те, що ви маєте договір з адвокатом, і попросити дати змогу його викликати. Власне, наявність договору з адвокатом є легальною підставою не надавати пояснень чи свідчити до приїзду адвоката чи телефонної розмови з ним.

Тепер розглянемо конкретну ситуацію провокації як спеціальної

Я в Криму / окупованих частях Донецької і Луганської областей, і мене призывают на войну: **что делать?**

ВАЖНО

Все жители временно оккупированных территорий Крыма, Донецкой и Луганской областей по законодательству Украины являются гражданами Украины (даже если вы вынуждены были взять незаконный паспорт РФ!).

Если Вас заставили вступить в ряды вооруженных сил РФ, либо эффирированных с ними незаконных вооруженных формирований, Вы будете рассматриваться Украиной как жертвы военных преступлений России.

Винновные за эти действия понесут уголовную ответственность по статье 436 ККУ Украины (10-15 лет лишения свободы) в судах Украины, либо в Международном уголовном суде за нарушения по статье 8(2) (b) XV Римского статута.

ЧТО ДЕЛАТЬ?

1. Саботируйте службу в войсках агрессора

Лично избегайте получения повесток и звонков с окупационных «военкоматов».

Смените свой номер телефона или временно прекратите его использование.

Временно измените место жительства и не сообщайте о нем любым способом.

Если с вами все же вынуждены связаться, не отказывайтесь прямо от исполнения «военского долга», а обоснуйте причины, почему вы не можете служить. Список причин здесь: cut.ly/BoopA5b

2. Если вас все-таки мобилизовали

Как только вы попадете на подконтрольную территорию Украины (столкнетесь с украинской армией), при первой же возможности **сдавайтесь в плен и сообщайте, что вы гражданин Украины с территории Крыма, Донецкой и Луганской областей** (даже если у вас при себе нет подтверждающих документов, мы установим это). Тогда вы останетесь для Украины лишь жертвами военного преступления и сможете позже безопасно вернуться домой живыми.

Не исполняйте незаконных приказов, не стреляйте в мирное население и гражданские объекты. Если Вы это сделаете, такие действия будут квалифицированы как преступления без срока давности и рано или поздно вам за это придется ответить перед судом.

Если же Вы **добровольно присоединяетесь к вооруженным силам РФ** и участвуете в войне с Украиной, такое участие будет рассматриваться как **преступление по национальному законодательству Украины** — до 15 лет лишения свободы. Если вы занимаете командную должность, будьте готовы отвечать в **Международном уголовном суде (Гаага)**.

ФОТО: ВІДЧИТКИ.ДЖЕЛІ

операції спецслужб. Вони можуть бути різними, зокрема:

– російські силовики можуть надіслати вам смс українською від імені ЗСУ, СБУ чи інших захисників України з проханням посприяти чи надати конкретну допомогу. Тобто діяти з допомогою віддалених засобів комунікації без прямого контакту (face to face);

– може бути прямий контакт під виглядом ЗСУ, українських спецслужб чи українського спротиву (місцевих партизанів).

Власне, ситуації можуть бути різними, тому ми розкажемо, як зрозуміти, що ви маєте справу з провокацією, а не з реальною пропозицією захисників України. Найголовнішим критерієм є поведінка: як діє умовний «провокатор» – активно чи пасивно. Найперше, не потрібно відповідати на такі смс.

До прикладу, замаскований агент російських спецслужб активно підштовхує вас до певних дій (нерідко таких, що потенційно несуть небезпеку для громадського порядку та держави загалом). У такому разі однозначно ви стали ціллю провокації. Протидіяти цьому потрібно оперативним, однак на першому

місці має бути ваша особиста безпека. Проявляйте тотальну недовіру, ігноруйте будь-яких невідомих людей, які до вас звертаються (онлайн чи офлайн – жодного значення), не виявляйте жодних реакцій на провокаційні звернення, припиніть негайно подальше спілкування тощо.

Передбачити поведінку, методи, інструменти російських спецслужб стає дедалі важче, однак усе ще можливо. Власне, звернення громадян щодо підозрілих дій, активна співпраця з українськими спецслужбами дозволяють ефективно протидіяти ще одній російській інформаційній зброї.

2. Інформаційний тиск на кримчан, залякування онлайн та офлайн. Як реагувати на меседжі: «Україна прийде – будуть зачистки», «Усі винні, всім дістанеться», «Усіх, хто з російськими паспортами, вишлють», «Роботи не буде, їжі не буде», – відповідає Ксенія Корнієнко, юристка РЦПЛ.

З метою дискредитації української влади і Збройних сил України Російська Федерація та її агенти поширюють неправдиву інформацію щодо майбутнього Кримського півострова

та його мешканців після деокупації.

РФ просуває наративи про те, що після відновлення законної влади та правопорядку у Криму розпочнеться широка репресивна кампанія проти жителів півострова. Насправді, це не так. Громадяни України стали заручниками РФ після початку збройної агресії та окупації українських територій. Українці не нести жодної відповідальності за продовження проживання на територіях після окупації. Навпаки, вони перебувають під захистом міжнародного права. Він надається, зокрема, Женевською конвенцією про захист цивільного населення під час війни. Україна не вважає мешканців Кримського півострова та інших окупованих територій ворогами. У законодавстві закріплено, що держава сприятиме захисту основоположних прав і свобод осіб на тимчасово окупованих територіях. Постраждали внаслідок злочинних дій РФ можуть скористатися безоплатною правовою допомогою для захисту своїх прав.

Жителі тимчасово окупованої території не стають злочинцями в силу примусового отримання російського паспорта. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» говорить так: «Примусове автоматичне набуття громадянами України, які проживають на тимчасово окупованій території, громадянства Російської Федерації не визнається Україною та не є підставою для втрати громадянства України».

Після деокупації мешканці Криму не нести жодної відповідальності в силу лише самого факту проживання під російською окупаційною владою. Громадяни України продовжують залишатися громадянами України і після примусової паспортизації з боку РФ. До них не застосовуються жодні обмеження чи санкції. Будь-які провокації з цих питань є продуктами російської пропаганди. Вони спрямовані на поширення атмосфери страху на півострові, на посилення спротиву деокупації території та формування відтоку населення до Росії.

На деокупованій території поступово відновляться законні органи української влади, запрацюють судова, медична, пенсійна, грошова системи, соціальне забезпечення. Буде організовано гуманітарну допомогу. Громадянам буде забезпечено реалізацію їхніх основоположних прав, зокре-

До прикладу, замаскований агент російських спецслужб активно підштовхує вас до певних дій (нерідко таких, що потенційно несуть небезпеку для громадського порядку та держави загалом). У такому разі однозначно ви стали ціллю провокації. Протидіяти цьому потрібно оперативним, однак на першому місці має бути ваша особиста безпека.

ма на освіту, працевлаштування. Звичайно, це тривалий процес і складнощів не уникнути. Україна як держава зробить усе можливе для якнайшвидшого відновлення нормального життя на півострові та подолання наслідків окупації.

3. Перелік українських законів, міністерств, служб та інформаційних каналів, яким можна довіряти. Де шукати перевірену інформацію, – відповідає Надія Васьківська, юристка РЦПЛ.

Рекомендації для пошуку достовірної інформації:

Для того, щоб ви могли отримувати тільки достовірну інформацію, потрібно дотримуватися кількох правил: зважати на джерела походження такої інформації, верифікувати її з кількох джерел, а також обережно ставитися до новин, які викликають сильні емоції.

1. Джерела походження інформації

Передусім, звертайте увагу на походження інформації. Впевніться, що медіа, яке ви читаете, слухаєте або переглядаєте, викликає довіру. Якщо ваша мета – отримання правдивої та найсвіжішої інформації, то у такому разі використовуйте тільки перевірені джерела. До таких належать: 1) офіційні вебресурси органів державної влади та місцевого самоврядування та 2) новинні та аналітичні медіа, які дотримуються сучасних стандартів професійної журналістики.

Офіційні вебсайти органів державної влади та органів місцевого самоврядування є найдостовірнішими джерелами інформації. Саме там опубліковані всі останні пресрелізи та новини. Тому, якщо ваша мета – отримати свіжу та справжню інформацію, то використовуйте для цього медіа органів державної влади України.

У деяких, але не в усіх (!) випадках у органів державної влади та органів місцевого самоврядуван-

ня є соціальні мережі. Іноді навіть, якщо у шапці самого акаунта у соціальній мережі написано, що він офіційний, це не відповідає дійсності. Верифікувати справжність таких сторінок можна через посилання на офіційному сайті державного органу. Перейдіть за посиланням, яке знайдете там. Так більш імовірно уникнути сторінок у соцмережах, які маскуються під офіційні.

Посилання на офіційні вебсайти органів державної влади, а також у разі наявності на офіційні телеграм-канали (у переліку лише частина):

- Офіційне інтернет-представництво Президента України (Телеграм – https://t.me/V_Zelenskiy_official (офіційний канал Президента України – Володимира Зеленського) та <https://t.me/OP-UA> – Офіс Президента України)
- Верховна Рада України (Телеграм – <https://t.me/verkhovnaadukrainy>)
- Кабінет Міністрів України
- Міністерство освіти і науки України (Телеграм – <https://t.me/s/UAMonogram>)
- Міністерство охорони здоров'я України (Телеграм – <https://t.me/s/mozofficial>)
- Міністерство оборони України (Телеграм – https://t.me/ministry_of_defense_ua)
- Міністерство закордонних справ України (Телеграм – https://t.me/s/Ukraine_MFA)
- Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим
- Херсонська ОДА (ОВА) (Телеграм – <https://t.me/s/khersonskaODA>)
- Державна прикордонна служба
- Збройні сили України

Новинні та аналітичні медіа, які дотримуються сучасних стандартів професійної журналістики, теж можна використовувати як джерела правдивої інформації. Такі медіа відрізняються незалежністю, свободою висловлювання, чесністю, точністю та неупередженістю у наданні інформації¹. Попри це, враховуйте, що як би медіа не дотримувалися цих стандартів, інформація, надана у них, на протигагу до інформації із веб-ресурсів органів державної влади, не є офіційною.

Є ціла низка українських та іноземних медіа, яким можна довіряти². Якщо доступ до їхніх вебсайтів з території Кримського півострова окупаційна влада об-

№ п/п	Назва російського Телеграм-каналу, який працює в інтересах РФ	№ п/п	Назва російського Телеграм-каналу, який працює в інтересах РФ
1	Крокодил	55	Николаев Live
2	Шептунья Украина Война	56	Тремпель Харьков
3	Легитимный	57	ХтоЩо
4	Автотайп Шарий	58	93 бригада "Холодный Яр" [ОБРАТНАЯ СТОРОНА]
5	Резидент	59	Главное в Чернобыске
7	ФОНТАН	60	Новый Мелитополь
8	ЗеРада	61	Military photographer
9	Open Ukraine (Оккупация Украины)	62	Зеленца
10	UKR LEAKS	63	ХЕРСОН сьогодні
12	Селекція	64	Херсонский Бестия
14	Картель	66	Главное в Коловоде и Новой Коловоде
15	ОЛЫ А ШАРИИ	67	Главное в Салозовье
17	Украин.ру	68	Черныгов
18	MediaKiller	69	Сурм
20	Товариш	70	Глузов
21	Женщина с кошкой	71	Бровары
22	Типичная Одесса	72	Шостка
23	Война в фейсбуке	73	Васильков
24	Главное в Херсоне	74	Новгород-Северский
27	Черный Квартал	75	Нежин
28	Начштабу	76	Обухов
29	Буитарь	77	Белая Церковь
30	нагаль	78	Онуфр
31	Украина. Спецоперация. Мониторинг	79	Розны
32	Я ♥ Краматорск	80	Носовка
33	Одесский фреер	81	Славутич
34	Запрещенная Украина	82	Бахмач
35	Отряд Контакт	83	Привулки
36	Шкарина News	84	Привель
38	Крип СБУ	85	Березиль
39	вбудица	86	Аугурка
40	Альтернативная газета Мелитополя	87	Ковчег
41	Лисичанск. Северодонецк. Рубежное	88	Бердянск Zvira
42	Диву Найгу. Чирва. Гочувальский	89	Новый Мелитополь
43	Партия Шария	90	Южный плацдарм
44	Черной ООС	91	Энергодарский святой
45	Неизвестное Запорожье	92	Энергодар Ту джт
46	Новости Херсонщины	93	Томск Сегодня
47	Главное в Гспическе	94	Главное в Полотах
48	Херсон Live Новости	95	Главное в Энергодаре
49	Украинский формат	96	Главное в Энергодаре
50	Главное в Мелитополе	97	Харьковские антифашисты
51	Тепл на планете	98	Друзья Алексея Селванова
52	Неизвестное Запорожье	99	Администрация города Васильевка
53	Херсон Live	100	Нетленка
54	Кривой Рог онлайн		

100 російських ТГ-каналів, які мімікують під українські. За даними Центру стратегічних комунікацій Міністерства культури та інформаційної політики України³

межила, то альтернативно можна скористатися їхніми сторінками у соціальних мережах.

- Суспільне (Телеграм – <https://t.me/s/suspilnenews>)
- Liga.net (Телеграм – <https://t.me/liganet>)
- Радіо Свобода (Телеграм – https://t.me/s/svoboda_radio)
- New Voice (NV) (Телеграм – https://t.me/s/nvua_official)
- Українська правда (Телеграм – https://t.me/ukrpravda_news)
- Укрінформ (Телеграм – https://t.me/s/ukrinform_news)
- Громадське (Телеграм – https://t.me/s/hromadske_ua)
- Бабель (Телеграм – <https://t.me/s/babel>)
- Дзеркало тижня (Телеграм – https://t.me/s/znuu_live)
- 24 канал (Телеграм – <https://t.me/s/chanel24>)
- Крим.Реаліі (Телеграм – <https://t.me/s/krymrealii>)
- BBC Україна (Телеграм – <https://t.me/s/bbcukrainian>)

Не довіряйте ресурсам, автор яких невідомий або викликає підозру. Вони можуть бути частиною психологічних та інформаційних спецоперацій (ІПСО) та/або інформаційними помійками. Переліки таких каналів час від часу публікують українські органи державної влади або громадські організації. Центр стратегічних комунікацій при Міністерстві культури та інформаційної політики України минулого літа опублі-

кував перелік зі ста російських телеграм-каналів, які мімікують під українські³. До переліку таких ресурсів належать, зокрема, телеграм-канали: «Легитимный», «Резидент», «Шептун», «Картель», «Сплетница», «Чорний квартал», «Политический расклад», «Нетипичное Запорожье», «Тремпель Харьков», «Одесский фреер», «Днепр live», «Николаев live», «Херсон live»⁴ та інші. Навіть такий, на перший погляд, широкий перелік каналів не є вичерпним, оскільки їхні власники створюють нові або перейменовують наявні.

Якщо вебресурс вам добре відомий, однак написане викликає сумніви, то скористайтеся пошуком і знайдіть більше інформації про автора, його попередні матеріали, медіа, з якими ця особа співпрацює. Всі ці дані допоможуть скласти більш повну картину і вирішити, чи варто довіряти такій інформації.

2. Перевіряйте інформацію з кількох джерел

Перевіряйте справжність інформації, отриманої не з офіційних сторінок органів державної влади. Для цього спробуйте знайти цю ж інформацію у пошуковиків та подивіться, які ще ЗМІ її поширили. У разі, якщо такої інформації більше ніде немає, або джерела, які її поширюють, є інформаційними помійками та/або використовуються для ІПСО,

то не довіряйте їй. Якщо інформація видається ймовірною, але щодо її правдивості все ж виникають певні сумніви, то принаймні утримайтеся від її поширення до того, як її підтвердять або спростують органи державної влади або медіа, які надають якісну інформацію та дотримуються професійних стандартів.

Не довіряйте сенсаційним повідомленням у соціальних мережах, де не вказано джерело інформації, які масово розсилають та поширюють у різних місцевих неофіційних групах. Найчастіше це – ІПСО або реклама.

3. З обережністю ставтеся до інформації, яка викликає сильні емоції

До інформації, яка викликає сильні емоції, ставтеся з обережністю. Повідомлення, які викликають відверто яскраву негативну чи позитивну реакцію, часто використовують для маніпуляцій. Зробіть невелику паузу, ще раз обдумайте те, що написано, та перевірте інформацію в інших джерелах. Поширювати варто тільки верифіковану інформацію, у правдивості якої ви впевнені. Маніпулятивні повідомлення часто написані ВЕЛИКИМИ ЛІТЕРАМИ, не мають першоджерела або начебто посилаються на родичів чи знайомих якоїсь особи, можуть містити сенсаційні зображення або відео. Ставитися до таких повідомлень варто із пересторогою.

Ресурси для пошуку чинного законодавства

Пошук чинного законодавства України здійснюйте тільки на офіційних ресурсах. У разі, якщо ви побачили інформацію про те, що Президент України начебто видав якийсь указ чи Верховна Рада України ухвалила якийсь закон, варто зайти на офіційні ресурси та перевірити її. Це можна зробити з допомогою офіційних вебресурсів органів державної влади.

- Закони, міжнародні договори, підзаконні нормативно-правові акти – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index> – офіційний сайт Верховної Ради України.

<https://ips.ligazakon.net/> – вебресурс Liga.

- Акти Кабінету Міністрів України – <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/dostup-do-publichnoyi-informaciyi/>

На деокупованій території поступово відновляться законні органи української влади, запрацюють судова, медична, пенсійна, грошова системи, соціальне забезпечення. Буде організовано гуманітарну допомогу. Громадянам буде забезпечено реалізацію їхніх основоположних прав, зокрема на освіту, працевлаштування. Звичайно, це тривалий процес і складнощів не уникнути. Україна як держава зробить усе можливе для якнайшвидшого відновлення нормального життя на півострові та подолання наслідків окупації.

[najbilsh-zapituvani-dokumenti/akti-kabinetu-ministriv](https://imi.org.ua/monitorings/suchasni-standarty-profesijnoy-zhurnalistyky-i42512) – офіційний сайт Кабінету Міністрів України.

- Укази та розпорядження Президента України – <https://www.president.gov.ua/documents/all> – офіційний сайт Президента України.

1 <https://imi.org.ua/monitorings/suchasni-standarty-profesijnoy-zhurnalistyky-i42512>; <https://www.bbc.com/ukrainian/institutional-50170368>

2 Під час складання списку було використано інформацію зі статті «Дев'ять онлайн-медіа, що стали найякіснішими: моніторинг ІМІ»: <https://imi.org.ua/news/9-onlajn-media-shho-staly-najyakisnishymy-monitoring-imii-47972>

3 https://spravdi.gov.ua/spilna-zayava-z-pryvodu-zahystu-informacijnogoprostoru-ukrayiny-vid-rosijskyh-vorozhyh-telegramkanaliv/?fbclid=IwAR1au6cX-SJTin7LnevPV90pbYXz-2Ar_0AW768GeKc_3GWfBeqrmM

4 <https://www.facebook.com/photo/?fbid=321966790030238&et=a.276500824576835>; https://spravdi.gov.ua/spilna-zayava-z-pryvodu-zahystu-informacijnogoprostoru-ukrayiny-vid-rosijskyh-vorozhyh-telegramkanaliv/?fbclid=IwAR1au6cX-SJTin7LnevPV90pbYXz-2Ar_0AW768GeKc_3GWfBeqrmM

5 https://spravdi.gov.ua/spilna-zayava-z-pryvodu-zahystu-informacijnogoprostoru-ukrayiny-vid-rosijskyh-vorozhyh-telegramkanaliv/?fbclid=IwAR1au6cX-SJTin7LnevPV90pbYXz-2Ar_0AW768GeKc_3GWfBeqrmM

Матеріал підготовлено редакцією газети «Кримська світлиця» громадської організації «Кримський центр діалогового та культурного співробітництва «Український дім» у межах реалізації проекту «Реорганізація діяльності незалежного ЗМІ «Кримська світлиця»: посилення спроможностей в протидії дезінформації та пропаганди щодо Криму» за підтримки програми «Стойкість», яка упродовжується Фондом Східна Європа у консорціумі неурядових організацій на чолі з ERIM (Франція) у партнерстві з Фондацією домів з прав людини, Домом прав людини – Тбілісі, Чорноморським фондом регіонального співробітництва та коштом Європейського Союзу.

Думки, викладені у цьому матеріалі, не обов'язково відображають позицію організацій-партнерів консорціуму та Європейського Союзу.

ПІДТРИМКА «ТРАДИЦІЙНИМИ» РЕЛІГІЙНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ РФ АГРЕСИВНОЇ ТА ГЕНОЦИДНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ (24.02.2022 – ПОЧ. 2023 Р.)

ДОСЛІДЖЕННЯ

Закінчення

Головний військовий рабин Росії, керівник департаменту ФЕГР Аарон Гуревич взяв участь 29 березня 2022 р. у круглому столі в Держдумі РФ «Світові традиційні релігії проти відродження фашизму та розповсюдження ідеології неонацизму в XXI столітті», на якому абсолютна більшість релігійних лідерів, чиновників та інших спікерів активно підтримали війну Росії проти України.

Андрій ІВАНЕЦЬ,
провідний науковий співробітник Національного музею Голодомору-геноциду, учасник групи з гуманітарної політики експертної мережі «Кримської платформи»

За підсумками зустрічі було ухвалено вкрай маніпулятивне звернення до світового співтовариства від імені представників християнства, ісламу, іудаїзму і буддизму, в якому, зокрема, стверджується, що нібито світ стикнувся із загрозою відродження фашизму «у країнах колективного Заходу». Автори документа висловили «всебічну підтримку» тим, хто бореться із загрозою «неонацизму» «під час спеціальної військової операції на Україні». Серед іншого, учасники круглого столу вимагали від ООН недопущення дискримінації російськомовних і громадян Росії та запропонували президенту РФ провести «міжнародний антифашистський форум». У своєму виступі на заході головний військовий рабин Росії і керівник департаменту ФЕГР А. Гуревич нібито уникнув прямих закликів до скоєння злочинів, а говорив загалом про зло нацизму, втім, підсумковий документ у стилі шизофашизму був оголошений і від імені іудеїв Росії.

Ксенофобські заяви представників влади Росії нерідко поєднують українофобію та антисемітизм. У таких випадках ФЕГР вимушена критикувати авторів найбільш одіозних тверджень. Так було, наприклад, у травні 2022 р. зі скандалом з міністром закордонних справ РФ С. Лавровим, який, прагнучи дискредитувати президента України В.

Головний рабин ФЕГР Берл Лазар і патріарх РПЦ Кирилл

Головний військовий рабин Росії Аарон Гуревич

Зеленського, припустив, що у Гітлера була єврейська кров і приписав євреям твердження, що «найзатятіші антисеміти, як правило, євреї». Берл Лазар назвав шокуючими заяви Лаврова й у м'якій формі закликав його вибачитися перед євреями. Головний рабин Росії також наголосив на недоречності пов'язування історії Голокосту, який був частиною нацистської ідеології і політики, «до теперішнього конфлікту».

Так само Берл Лазар різко розкритикував у жовтні 2022 р. статтю помічника секретаря Ради безпеки РФ генерал-майора ФСБ Олексія Павлова «Що варять у "відьомському казані"? В Україні набрали силу "неоязичницькі культури"». У пропагандистських мареннях цього автора Україна потребує «десателізації», адже з 2014 року внаслідок «західних маніпуляцій і політехнологій» перетворилася на «тоталітарну гіперсекту» з «неоязичницькими культурами». До однієї із сект помічник секретаря Ради безпеки РФ зарахував і релігійний рух «Хабад Любавич». У відповідь головний рабин Росії заявив, що любавичеські хасиди та релігійний рух «Хабад» є не сектою, а легітимною школою іудаїзму. Берл Лазар зазначив, що сам належить до цього

напряму, як і «90% рабинів, які працюють в іудейських громадах Росії». За його словами, ідеологія «Хабад» ґрунтується на повазі до всіх релігій, народів та кожної людини. Очільник Ради безпеки РФ Микола Патрушев 27 жовтня 2022 р. вибачився перед читачами видання, де було оприлюднено провокаційну статтю Павлова.

Водночас Фонд боротьби з корупцією, заснований опозиціонером Олексієм Навальним, у серпні 2022 р. вніс ім'я президента ФЕГР рабина Олександра Борода до списку осіб, до яких фонд рекомендує міжнародному співтовариству застосовувати санкції. На думку представників Навального, Борода «підтримує агресію Росії проти України і дії російської влади», що дає підстави включити його у категорію «Продажні лідери громадської думки і публічні прихильники Путіна».

На початку березня 2022 р. О. Борода, який є другою фігурою у ФЕГР, в інтерв'ю російським мас-медіа говорив у річищі російської пропаганди про засудження єврейською громадою «сплеску неонацизму в Україні», про «планову героїзацію нацистських злочинців», про те, що в «Україні, де є доволі велика і багато в чому успіш-

на єврейська громада, паралельно йде прославляння злочинців, винних у смерті предків цих євреїв». До речі, в тому ж інтерв'ю він відніс окупований Крим до «південних регіонів Росії». Після внесення його імені до «списку Навального» і критики у закордонних мас-медіа президент ФЕГР у серпні 2022 р. в інтерв'ю ЗМІ Ізраїлю заперечував, що колись висловлювався на підтримку військової операції проти України, а свої слова про неонацизм назвав вирваними із контексту. Тоді ж О. Борода у стилі прокремлівської пропаганди розкритикував і поставив під сумнів факт тиску на головного рабина Москви Пінхаса Гольдшміда (представник КЕРООР) з метою підтримки війни, який через це виїхав із РФ. «Він – не єдиний рабин у країні, і ніхто, крім нього, не жаліється на примушування до чогось, так чи інакше пов'язаного з підтримкою воєнних дій. Будь ласка, нехай Гольдшмід скаже, хто на нього тиснув», – заявив президент ФЕГР.

П. Гольдшмід є уродженцем Швейцарії, освіту здобув у Ізраїлі й США, з 1993 до 2022 року був рабином Московської єврейської релігійної громади та Московської хоральної синагоги, заснував і очолює Московський рабинський суд країн СНД, з 2011 р. очолює Конференцію європейських рабинів (штаб-квартира у Мюнхені). У березні 2022 р. він залишив Росію. У червні 2022 р. його невістка А. Чижік-Гольдшмідт повідомила, що Гольдшмід і його дружина виїхали через відмову виконати вимогу російської влади публічно підтримати «спецоперацію» в Україні. За її словами, рабин Гольдшмід спочатку допомагав в Угорщині біженцям, а потім вирушив до госпіталізованого батька в Єрусалим. Попри тиск російської влади, у червні 2022 р. П. Гольдшмідт був переобраний громадою головним рабином Москви на новий семирічний термін, проте вже наступного місяця вимушено залишив цей пост. Він зберіг посаду голови вищого рабинського суду країн СНД і Балтії. Потім П. Гольдшмідт неодноразово буде закликатися євреїв виїжджати з Росії, оскільки в умовах тягот війни з Україною їх можуть вкотре зробити «цапами відбувайлами» та через інші загрози.

До речі, значна частина євреїв залишила цю державу після початку широкомасштабної агресії проти України, так, лише у березні-серпні 2022 р. із Росії емігрувало, за деякими оцінками, понад 20 тис. євреїв (за переписом 2021 р. у РФ проживало 82,6 тис. євреїв). П. Гольд-

Ксенофобські заяви представників влади Росії нерідко поєднують українофобію та антисемітизм. У таких випадках ФЕГР вимушена критикувати авторів найбільш одіозних тверджень. Так було, наприклад, у травні 2022 р. зі скандалом з міністром закордонних справ РФ С. Лавровим, який, прагнучи дискредитувати президента України В. Зеленського, припустив, що у Гітлера була єврейська кров і приписав євреям твердження, що «найзатятіші антисеміти, як правило, євреї». Берл Лазар назвав шокуючими заяви Лаврова й у м'якій формі закликав його вибачитися перед євреями.

шмідт у 2023 р. розповів, як його у 2003 р. намагалася вербувати ФСБ, і про використання російською владою ФЕГР для власних потреб. Ця федерація, за його інформацією, була своєрідною вітриною гарного єврейського життя в Росії: лідери ФЕГР систематично робили заяви для аудиторії на Заході про безальтернативність Путіна і про загрозу переслідувань євреїв при зміні режиму. В середині РФ організація закликала євреїв утримуватися від участі у протестах, повідомив П. Гольдшмідт.

За однією з версій, навесні 2022 р., під час перебування за кордоном П. Гольдшмідта, влада Росії безуспішно намагалася «просунути» на пост головного рабина Москви Шломо Злотського. Він багато років очолює московську громаду ортодоксального іудаїзму «Go Jewish», а у 2017 р. був обраний першим віцепрезидентом КЕРООР. На початку квітня 2022 р. Злотський в інтерв'ю ізраїльській газеті «Пелес» і російському телеканалу «360» виступив як відвертий апологет агресії Росії проти України. Тоді він активно популяризував штампи російської військової пропаганди про «живі щити», які нібито використовують «українські карателі», про «геноцид російськомовного населення Донбасу» «київським режимом» тощо, заявив про підтримку політики Путіна щодо України, порівняв російсько-українську війну із протистоянням Ізраїлю і Палестини у Секторі Газа. Голова КЕРООР рабин Пінхас Швальб у квітні 2022 р. заявив, що «рабин Шломо Злотський уже багато років не є штатним співробітником КЕРООР», не є її віцепрезидентом і не уповноважений робити заяви від імені КЕРООР. Президент КЕРООР, під-

приємець Олег Маліс також розкритикував дії Злотського.

Головний рабин Росії (за версією КЕРООР) Адольф Шаевич намагався в 2022 р. у риторичі «втриматися на шпагаті» – прямо не критикував війну проти України, але й не закликав її підтримувати, водночас прагнув зберегти лояльність до путінського режиму. Зокрема, у жовтні 2022 р. він брав участь у засіданні XXIV Всесвітнього російського народного собору, де розповідав, як російські іудеї моляться за захист Росії від ворогів, а у синагогах КЕРООР щотижня – за президента, очільника уряду і весь російський народ. У жовтні 2022 р. А. Шаевич на запитання: «Коли йдеться лише про геополітику, протистояння держав – наскільки тут можуть бути виправдані бойові дії?» відповів у стилі російської «маленької людини, від якої нічого не залежить»: «Треба бути все ж більш глибоко зануреним у ці справи, тому що, напевно, багато речей нам невідомі та незрозумілі. Нам невідомо, чому відбувається багато речей, з позицій звичайного людського розуму багато речей не сприймається». В тому ж інтерв'ю з нагоди свого 85-річчя він повідомив, що до нього не звертаються з питаннями про участь чи неучасть у воєнних діях в Україні, а також, що єдиновірці з окупованих українських територій не підтримують з ним контактів. Усе ж деякі ізраїльські ЗМІ називають А. Шаевича одним з небагатьох єврейських діячів, які підтримали російську сторону у війні в Україні.

ВИСНОВКИ

Попередній аналіз позицій та діяльності православних, мусульманських, буддистських та іудейських організацій, які діють у Росії та користуються найбільшою популярністю серед російського населення, свідчить про залученість різною мірою в обґрунтування, виправдання та ведення війни РФ проти України на етапі широкомасштабної збройної агресії, що розпочалася у лютому 2022 р. Найглибше включені у ці процеси православні та мусульманські організації, меншою мірою – буддистські та іудейські. Фактично численніші російські релігійні організації православних, мусульман і буддистів стали частиною російської військової пропагандистської машини, вони агітаційно-інформаційно підтримують скоєння злочину агресії, порушення суверенітету і територіальної цілісності Украї-

Президент ФЕГР рабин Олександр Борода і міністр закордонних справ РФ Сергій Лавров. Колаж.

ни, беруть участь у дегуманізації та демонізації українців, сакралізації війни тощо. Це не означає, що абсолютні всі прихильники цих релігійних організацій підтримують агресію проти України та геноцид української нації, але, вочевидь, що діяльність вищезгаданих релігійних структур, як мінімум, створює умови для скоєння тяжких міжнародних злочинів їхніми прибічниками та меншою мірою іншими громадянами.

Найбільш інтегрована у російсько-українську війну є РПЦ, оскільки вона посідає привілейоване становище в РФ, має найбільшу релігійну мережу та кількість вірних, розробляла разом з державними структурами експансіоністську концепцію «русского міра», яка суперечить євангельському вченню і стала підґрунтям політики знищення українських держави і нації. Патріарх, архієреї, частина кліриків РПЦ маскують або виправдовують агресивний і геноцидний характер воєнних дій Росії в Україні, беруть участь у приховуванні самого факту війни, сакралізують її, намагаються представити державу-агресорку як мирну та миролюбну. До того ж духовенство РПЦ освячує російську зброю, бере участь у пропагуванні концепцій, які покликані зруйнувати суверенітет і територіальну цілісність України, заперечують право на існування української нації. Подібну позицію посідає й найбільша релігійна структура старообрядців РФ – Російська православна старообрядницька церква.

Активно залученими до процесу обґрунтування потреби війни проти України, її сакралізації, приховування агресивних дій Росії та скоєння нею інших тяжких злочинів, створення передумов для геноциду української нації, залучення

віруючих мусульман до цих злочинів виявилися як найбільші («парасолькові») мусульманські організації – ЦДУМ Росії, ДЗМ Росії, ДУМ РФ і КЦМ Північного Кавказу, так і низка регіональних духовних управлінь мусульман Росії, а також «ДУМ Республіки Крим і Севастополя» у тимчасово окупованому Криму. Окремі лідери мусульманських релігійних організацій у Росії прямо закликають до геноциду української нації. ДЗМ Росії та ДУМ РФ почали також пряме підпорядкування собі мусульманських громад на тимчасово окупованих територіях сходу України, що є порушенням українського законодавства і тягне за собою інші правопорушення та злочини.

Інша ситуація виникла серед організацій буддистів Росії. Найбільша в Бурятії та РФ – Буддистська традиційна сангха Росії – бере найактивнішу участь в обґрунтуванні необхідності для віруючих підтримувати війну проти України, яка призвела до вчинення російською стороною агресії, геноциду, воєнних злочинів та злочинів проти людяності. Такі дії, на нашу думку, суперечать не лише буддистському вченню, а й прямим закликом владі РФ у питанні війни і Духовне правління камби-лами в Туві, хоча, схоже, не проявляє надмірної активності. А ось лідер Об'єднання буддистів Калмикії Тело Тулку Рінпоче створив прецедент – після кількох місяців очікування і виїзду за кордон він публічно засудив агресивні дії Росії та відверто розкрив її антиукраїнський характер. Антивоєнна позиція буддистського лідера призвела до оголошення його в Росії «іноагентом» і відставки з поста шаджин-лами.

Найбільші релігійні об'єднання іудеїв Росії та їхні релігійні лідери – Федерація єврейських громад Росії і головний рабин Росії Берл Лазар і Конгрес єврейських релігійних організацій та об'єднань Росії та головний рабин Росії Адольф Шаевич здебільшого намагаються зберегти лояльне ставлення до путінського режиму, але уникнути прямих заяв на підтримку війни проти України. Подібні заклики, попри тиск держави-агресора, лунають з боку поодиноких представників цих організацій. Водночас ФЕГР і КЕРООР утримуються і від прямої антивоєнної критики панівного у РФ режиму. Перша організація до того ж публічно визнає російський статус тимчасово окупованого Криму і навіть розгорнула у порушення українського законодавства діяльність на його території.

Пасивна чи активна співучасть релігійних організацій Росії в агресивній війні проти України та геноциді української нації потребує реагування українських держави та громадянського суспільства, цивілізованих держав і міжнародних організацій, релігійних об'єднань та авторитетів. Вважаємо за потрібне продовжити і розширити практику накладання санкцій на релігійних лідерів і активістів, які підтримують злочинну політику РФ щодо України. Санкції, зокрема, потрібно застосовувати не лише до представників РПЦ, а й РПСЦ, БТС Росії, мусульманських та іудейських релігійних організацій, які підтримують російську політику стосовно України. В цьому контексті важливо вивчати ідеологію і практику й інших релігійних структур Росії. Окремі заяви релігійних лідерів (наприклад, очільника КЦМ Північного Кавказу) містять, на нашу думку, прямі заклики до вчинення геноциду, що є порушенням як Конвенції про геноцид 1948 р., так і відповідних законодавчих норм України і Росії, а тому їм необхідно давати правову оцінку.

Допомогли б долати наслідки квазірелігійної «теології війни і геноциду» оцінки авторитетних релігійних інститутів. Наприклад, офіційна оцінка Пентархією (п'ятьма найстарішими православними церквами) ідеології «русского міра», пропагованої РПЦ, могла б сприяти усвідомленню її нехристиянської сутності більшим числом віруючих росіян, а також православних у інших країнах. Розгляд Синакисом (зборами предстоятелів) Пентархії

Попередній аналіз позицій та діяльності православних, мусульманських, буддистських та іудейських організацій, які діють у Росії та користуються найбільшою популярністю серед російського населення, свідчить про залученість різною мірою в обґрунтування, виправдання та ведення війни РФ проти України на етапі широкомасштабної збройної агресії, що розпочалася у лютому 2022 р. Найглибше включені у ці процеси православні та мусульманські організації, меншою мірою – буддистські та іудейські.

дій РПЦ на підтримку війни, а також інших порушень канонічного права (наприклад, незаконного утворення структур в Африці на канонічній території іншої православної церкви) також могли б сприяти притягненню до відповідальності правопорушників або принаймні богословсько-моральної оцінці їхніх вчинків і політики. Очевидно, що війна Росії проти України не є війною за поширення цінностей ісламу, а має неоколоніальний, загарбницький, агресивний та геноцидний характер. Оцінки авторитетних у мусульманському світі богословів дій лідерів мусульманських організацій Росії, які оголосили цю війну джихадом, також допомогли б російським мусульманам краще усвідомити суть подій.

На нашу думку, міжнародні релігійні або поліконфесійні організації мали б виключати зі своїх лав або, як мінімум, призупиняти членство релігійних організацій чи їхніх представників, залучених до агресії проти України. Наприклад, у Азіатській буддистській конференції за мир не мають, на нашу думку, права брати участь представники релігійних організацій, які підтримують геноцидну й агресивну війну Росії проти української нації.

Певну роль у відновленні міжнародного правопорядку, звільненні України, зокрема АР Крим і м. Севастополя, та припиненні агресії Росії, компенсації втрат українському народу могли б відіграти й міжнародні міжрелігійні форуми, які б давали оцінку діям держави-агресора, заявам і діям на її підтримку з боку російських релігійних організацій, як з точки зору міжнародного права, так і високих стандартів моралі.

Матеріал підготовлено редакцією газети «Кримська світлиця» громадської організації «Кримський центр ділового та культурного співробітництва «Український дім» у межах реалізації проекту «Реорганізація діяльності незалежного ЗМІ «Кримська світлиця»: посилення спроможностей в протидії дезінформації та пропаганди щодо Криму» за підтримки програми «Стийкість», яка упроваджується Фондом Східна Європа у консорціумі неурядових організацій на чолі з ERIM (Франція) у партнерстві з Фондацією домів з прав людини, Домом прав людини – Тбілісі, Чорноморським фондом регіонального співробітництва та коштом Європейського Союзу.

Думки, викладені у цьому матеріалі, не обов'язково відображають позицію організацій-партнерів консорціуму та Європейського Союзу.

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОВНОВАЖНОЇ КОМІСІЇ ВЦВК І РНК РСФРР У СПРАВАХ КРИМУ

ЯК ЦЕ БУЛО...

Закінчення

Те, що доповідь Ш. Ібрагімова була правдивою, підтверджує резолюція, ухвалена 18 серпня 1921 р. на знову скликаній Всекримській кримськотатарській безпартійній конференції, яка констатувала: «Умови для встановлення в Криму радянського порядку стали можливими лише після прибуття до Криму московської Повноважної комісії ВЦВК і РНК у справах Криму..., яка завоювала повну довіру всього населення Криму і, насамперед, корінного населення – кримських татар»¹.

ФОТО З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ

ФОТО З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ

Герб Кримської АРСР 1921-1928 і 1938-1946 рр.

Тетяна БИКОВА,
к.і.н., науковий співробітник Інституту історії України НАН України

9 серпня 1921 р. відбулося засідання президії Кримського обкому РКП(б), на якому були присутні І. Акулов, С. Кіров, М. Поляков, Артёмов, Власов, Сорін, Васильєв та Л. Витхін. Розглядалося питання «Про роботу комісії з розробки Конституції Кримської СРР» і було ухвалено таке рішення: «Запропонувати тов. Акулову викликати всіх членів комісії з розробки Конституції, запропонувати негайно взятися до роботи та завершити її до широкого пленуму областкому РКП(б)»². Було ухвалено рішення включити в порядок денний майбутнього Всекримського з'їзду рад питання про затвердження Кримської республіки, але не

автономної, а формально незалежної.

19 серпня президія Кримського обкому РКП(б) затвердила проект постанови ВЦВК «Про Кримську республіку» та проект «Конституції К.С.Р.Р.» і рекомендувала винести їх на обговорення комуністів у повітових комітетах та на пленумі обласного комітету РКП(б)³. Під час II широкого пленуму обласного комітету (на його третьому засіданні, ввечері 24 серпня) присутні затвердили з поправками положення про республіку та Конституцію. Невдовзі ці документи вирушили до Москви разом із членами Повноважної комісії ЦК РКП(б) та ВЦВК, які повернулися додому, та членами Кримревкому та Кримського обкому РКП(б) (Поляков, Мотильов та Цифранович), які направлялися до ЦК РКП(б) для отримання директив щодо подальшої роботи⁴. Забігаючи наперед, слід додати, що на V

обласній партійній конференції 4 листопада 1921 р. секретар обласного комітету І. Акулов заявив: «Ми добре враховували настрої татарської частини населення, що оголошення Автономної республіки тлумачилося ними як оголошення Татарської республіки. Коли б ми нашу політику побудували таким чином, то ця політика була б помилковою»⁵.

Діяльність Повноважної комісії увійшла в суперечність з політикою, яку раніше втілювали в життя представники кримської влади. Вони намагалися, за словами Ібрагімова, «розглядати Крим як колонію великоруського народу»⁶. Немає нічого дивного в тому, що Кримський обком заважав роботі Повноважної комісії.

З протоколів засідань обкому РКП(б), які зберігаються в Кримському архіві, можна побачити, що відносини між обкомом та Повноважною комісією дуже загострилися. Під час «малого

пленуму Кримського обкому 22 серпня Повноважну комісію звинуватили у діях «без достатнього зв'язку з обкомом», в обговоренні на скликаній нею Всекримській безпартійній кримськотатарській конференції «питань принципового характеру» (щодо створення Кримської республіки, – авт.). Ш. Ібрагімов, своєю чергою, звинуватив секретаря обкому І. Акулова в систематичному тероризуванні робітничого класу і кримськотатарського населення Криму з допомогою НК, у намаганні вирішувати питання лише з допомогою силових структур, у постійному намаганні відіслати за межі півострова «неугодних» йому Ю. Гавена, М. Бабахана, С. Меметова, І. Фірдева та ін. «Малий» пленум ухвалив рішення «якомога швидше закінчити роботу Повноважної комісії ЦК РКП(б) і ВЦВК, відрядити до Москви представника з мотивованою доповіддю щодо її дій»⁷.

Діяльність Повноважної комісії увійшла в суперечність з політикою, яку раніше втілювали в життя представники кримської влади. Вони намагалися, за словами Ібрагімова, «розглядати Крим як колонію великоруського народу». Немає нічого дивного в тому, що Кримський обком заважав роботі Повноважної комісії.

1 Крапивенцев М.Ю. История трансформации политико-правового статуса Крыма в 1917-1921 годах. – Диссертация на соискание учёной степени канд. ист. наук. – Симферополь, 2014. – С. 161.

2 Державний архів Автономної Республіки Крим (далі – ДААРК). – Ф.-П. 1. – Оп. 1. – Спр. 59. – Арк. 3.

3 Там само. – Спр. 61. – Арк. 51.

4 Там само. – Спр. 55. – Арк. 130.

5 Там само. – Спр. 53. – Арк. 8.

6 Там само.

7 Там само. – Спр. 56. – Арк. 16.

Випуск газети «Кримська світлиця» здійснюється в межах реалізації проекту «Реорганізація діяльності незалежного ЗМІ «Кримська світлиця»: посилення спроможностей в протидії дезінформації та пропаганди щодо Криму» за підтримки програми «Стийкість», яка упроваджується Фондом Східна Європа у консорціумі неурядових організацій на чолі з ERIM (Франція) у партнерстві з Фондацією домів з прав людини, Домом прав людини – Тбілісі, Чорноморським фондом регіонального співробітництва та коштом Європейського Союзу.

Зміст видання газети «Кримська світлиця» є виключною відповідальністю авторського колективу редакції газети «Кримська світлиця» громадської організації «Кримський центр ділового та культурного співробітництва «Український дім», і не обов'язково відображає позицію організацій-партнерів консорціуму та Європейського Союзу.

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»

ЩО ВІДБУВАТИМЕТЬСЯ В КРИМУ ПІСЛЯ ДЕОКУПАЦІЇ? ВІДПОВІДІ НА НАЙВАЖЛИВІШІ ЗАПИТАННЯ ДЛЯ ТИХ, ХТО ПЕРЕБІВАЄ НА ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ

В очікуванні деокупації у кримчан виникає багато запитань про те, що відбуватиметься у суспільному житті та яким чином буде встановлено контроль України на деокупованих територіях. Ці питання також часто стають приводом для інформаційних маніпуляцій та залякування країною-агресоркою. Разом із Регіональним центром з прав людини відповідаємо на найпоширеніші запитання.

ГАЗЕТА «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ»

Всеукраїнська літературно-художня і публіцистична газета Свідцтво про державну реєстрацію КВ № 23715-13555P від 06.02.2019 р.

Засновники
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка
Громадська організація «Кримський центр ділового та культурного співробітництва «Український дім»

Видавець
ТОВ «Видавничий дім «Українська культура»
Юридична адреса
Видавця:
03040, м. Київ,
вул. Васильківська, 1
Головний редактор
Андрій ЩЕКУН
Дизайн та верстка
В'ячеслав ЮРЧЕНКО

Надруковано:
ФОП Хісамдінов А. Ю.
Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори. Рукописи не рецензуються і не повертаються. Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і виправляти мову. Зміст газети поширюється на умовах ліцензії CC BY 3.0, якщо відсутні інші вказівки.

Передплата на газету
Передплатна ціна на 2023 р.: на 6 місяців - 224,64 грн; на рік - 449,28 грн.

У передплатній ціні враховано вартість доставки до вашої поштової скриньки і вартість оформлення абонементу.

Передплатний індекс

90269
Наклад 1000 прим.
Ціна договірна

